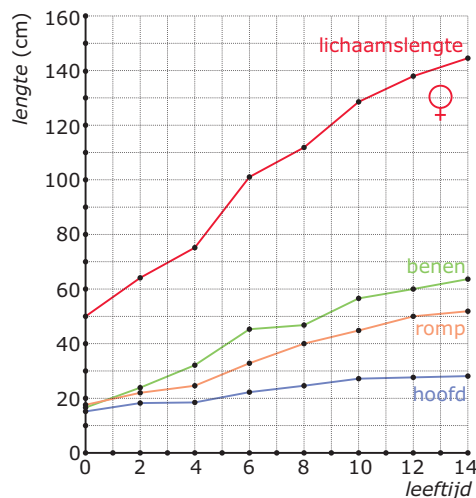

1.4 Som- en verschilgrafiek

Inleiding

Bekijk de grafieken met de groei van een meisje. Er is één grafiek voor de beenlengte, één voor de lengte van de romp (inclusief de nek) en één voor de lengte van het hoofd. Ook zie je een grafiek met de totale lichaamslengte. Je krijgt de grafiek van de totale lichaamslengte door steeds de waarden van beenlengte, romplengte en hoofd­lengte die bij een bepaalde leeftijd horen op te tellen.

Figuur 1

Je leert in dit onderwerp

- wat een somgrafiek is en hoe je hem maakt en interpreteert;
- wat een verschilgrafiek is en hoe je hem maakt en interpreteert.

Voorkennis

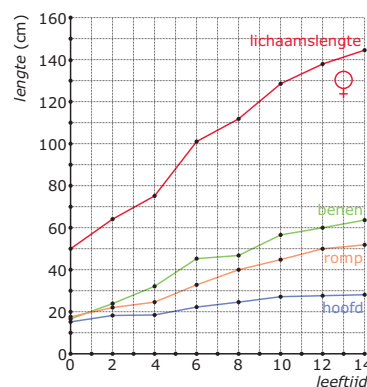
- een tabel bij een grafiek maken en een grafiek bij een tabel maken;
- optellen en aftrekken van positieve en negatieve getallen;
- grootheden op de assen van een grafiek benoemen.

Verkennen

Opgave V1

Bekijk de grafieken met de groei van een meisje. Er is één grafiek voor de beenlengte, één voor de lengte van de romp (inclusief de nek) en één voor de lengte van het hoofd. Ook zie je een grafiek met de totale lichaamslengte.

- Hoe kun je de totale lengte berekenen met de bijpassende waarden voor beenlengte, romplengte en hoofd­lengte?
- Waarom kun je de grafiek van de lichaamslengte een somgrafiek noemen?
- Teken de somgrafiek van de beenlengte en de romplengte. Leg uit hoe je te werk gaat.
- Welke grafiek krijg je als je de grafiek van c aftrekt van de grafiek van de lichaamslengte?

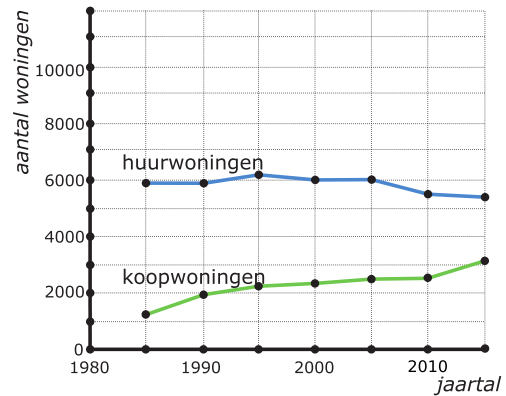
Figuur 2

Uitleg

Soms staan er meerdere grafieken in een assenstelsel. Dat kan alleen als de grafieken een verband tussen dezelfde grootheden laten zien. In dit assenstelsel staan grafieken van de huur- en koopwoningen in een wijk. Beide grafieken laten het verloop tussen de grootheden *aantal woningen* en *jaartal* zien.

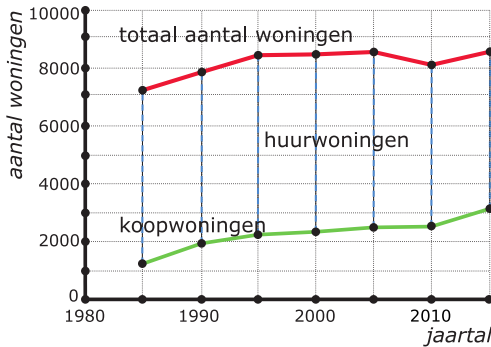
De aantallen koop- en huurwoningen kun je jaarlijks bij elkaar optellen. Je kunt de twee grafieken ook bij elkaar optellen. Dan krijg je een 'somgrafiek'.

Je kunt ook jaarlijks het verschil berekenen tussen het aantal huurwoningen en het aantal koopwoningen. Je kunt de twee grafieken dus ook van elkaar aftrekken. Dan krijg je een 'verschilgrafiek'.

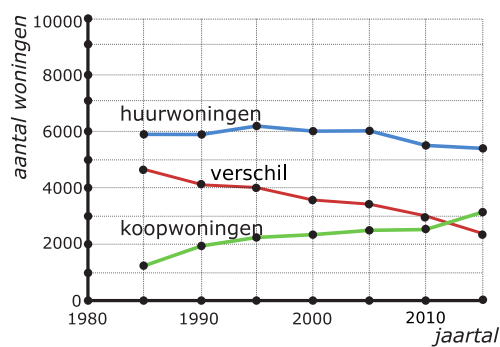

Figuur 3

Bekijk de somgrafiek van de huur- en koopwoningen en de verschilgrafiek van de huur- en koopwoningen.

somgrafiek

verschilgrafiek

Figuur 4

Opgave 1

Bekijk de grafieken in de [Uitleg](#).

- Welke betekenis heeft het om beide grafieken bij elkaar op te tellen?
- Hoe maak je de grafiek van het totaal aantal woningen?
- Wat krijg je als je beide grafieken van elkaar aftrekt? In welke volgorde zou je ze van elkaar aftrekken? En wat is het nut van de verschilgrafiek?

Theorie en voorbeelden

Om te onthouden

Bekijk de groeigrafieken. Er is één grafiek voor de beenlengte, één voor de lengte van de romp (inclusief de nek) en één voor de lengte van het hoofd. Je krijgt de grafiek van de totale lichaamslengte door steeds de waarden van beenlengte, romplengte en hoofd lengte die bij een bepaalde leeftijd horen op te tellen.

Je kunt grafieken ook bij elkaar optellen, je krijgt dan een **somgrafiek**.

Je krijgt een grafiek van de lengte van romp en hoofd samen door steeds van de waarden van de totale lichaamslengte die van de beenlengte die bij een bepaalde leeftijd horen af te trekken.

Je kunt grafieken dus ook van elkaar aftrekken. Dan krijg je een **verschilgrafiek**.

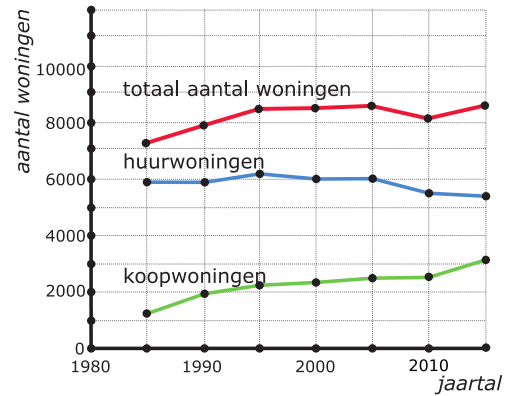
Werk daarbij met tabellen om de optellingen en aftrekkingen te doen.

Voorbeeld 1

In het assenstelsel zie je een grafiek van het aantal koopwoningen en het aantal huurwoningen in een wijk. Bij deze twee grafieken kun je een somgrafiek maken. Als je namelijk het aantal huurwoningen en het aantal koopwoningen bij elkaar optelt, vind je het totaal aantal woningen in de wijk. Dit gaat het handigst door eerst een tabel te maken.

tijd (jaar)	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005
aantal koopwoningen	1250	1950	2200	2360	2500	2600	3100
aantal huurwoningen	5900	5900	6150	6000	6000	5500	5400
totaal aantal woningen	7150	7850	8350	8360	8500	8100	8500

Tabel 1

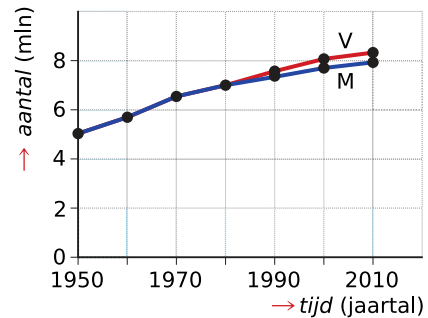
Figuur 5

Opgave 2

In dit assenstelsel zie je de grafieken van het aantal mannen en het aantal vrouwen in Nederland in de jaren 1950, 1960, ..., 2010.

- Gaan beide grafieken over een verband tussen dezelfde grootheden?
- Welke betekenis heeft de somgrafiek?
- Teken de somgrafiek. Maak eerst een tabel.

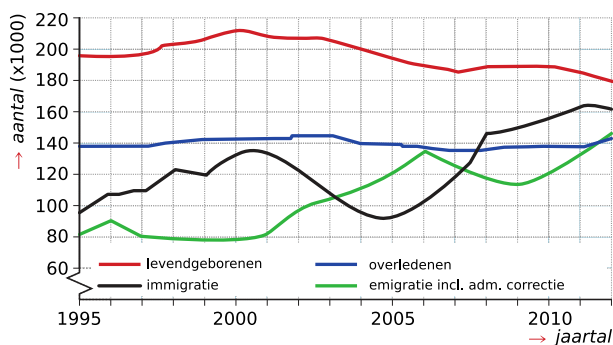
Aantal mannen en vrouwen in NL

Figuur 6

Opgave 3

Bekijk de grafieken van het aantal kinderen dat jaarlijks wordt geboren (levendgeborenen), het aantal mensen dat jaarlijks sterft (overledenen), het aantal mensen dat jaarlijks naar Nederland verhuist (immigratie) en het aantal mensen dat jaarlijks uit Nederland vertrekt (emigratie).

Figuur 7

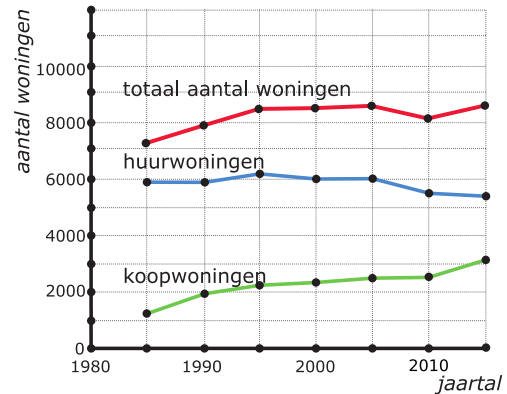
- Welke betekenis heeft de somgrafiek 'levendgeborenen + immigratie'?
- Welke somgrafiek van twee grafieken uit deze figuur heeft nog meer betekenis?
- Waarom heeft de somgrafiek 'levendgeborenen + overledenen' hier geen betekenis?

Voorbeeld 2

Als je het verschil neemt tussen het totaal aantal woningen en het aantal huurwoningen vind je het aantal koopwoningen in een wijk. De grafiek van het aantal koopwoningen is een voorbeeld van een verschilgrafiek. Deze maak je het makkelijkst door een tabel te gebruiken.

tijd (jaar)	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005
totaal aantal woningen	7150	7850	8350	8360	8500	8100	8500
aantal huurwoningen	5900	5900	6150	6000	6000	5500	5400
aantal koopwoningen	1250	1950	2200	2360	2500	2600	3100

Tabel 2

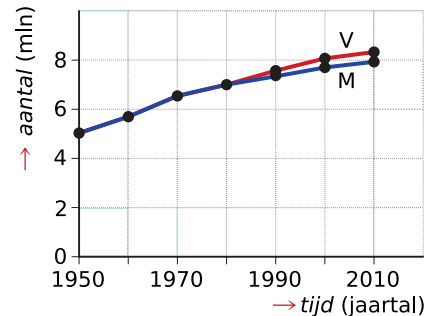
Figuur 8

Opgave 4

Bekijk de grafiek van het aantal mannen en vrouwen in Nederland.

- Welke betekenis heeft de verschilgrafiek 'aantal vrouwen – aantal mannen'?
- Teken de verschilgrafiek, kies een geschikte schaalverdeling.
- Wat betekent het dat de lijnen in deze grafiek voor een groot deel samenvallen?

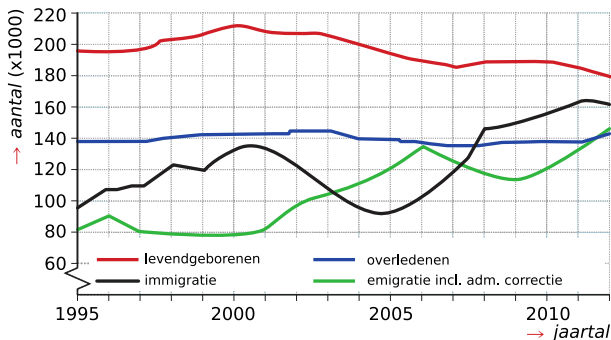
Aantal mannen en vrouwen in NL

Figuur 9

Opgave 5

Bekijk de grafieken van het aantal kinderen dat jaarlijks wordt geboren (levendgeborenen), het aantal mensen dat jaarlijks sterft (overledenen), het aantal mensen dat jaarlijks naar Nederland verhuist (immigratie) en het aantal mensen dat jaarlijks uit Nederland vertrekt (emigratie).

Figuur 10

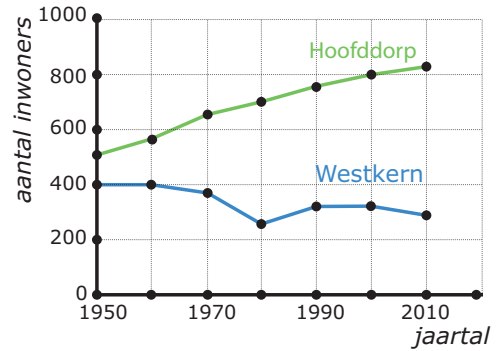
- Welke betekenis heeft de verschilgrafiek 'immigratie – emigratie'?
- Welke andere verschilgrafiek van twee grafieken uit deze figuur heeft nog meer betekenis?
- Waarom heeft de verschilgrafiek 'levendgeborenen - immigratie' geen betekenis?
- Hoe kun je deze vier grafieken combineren?

Verwerken

Opgave 6

Op een eiland woont de complete bevolking in de twee dorpskernen Hoofddorp en Westkern. In deze grafieken zie je het aantal inwoners van elk van die dorpskernen.

- a Teken de grafiek van de totale bevolking op het eiland.
- b Teken de grafiek van het verschil van het aantal bewoners in de beide dorpen.

Figuur 11

Opgave 7

Bekijk de tabel van het *aantal verkeersongelukken* binnen en buiten de bebouwde kom in de gemeente A.

tijd (jaartal)	2009	2010	2011	2012	2013
verkeersongelukken binnen de bebouwde kom	10	10	15	17	19
verkeersongelukken buiten de bebouwde kom	20	17	15	24	21

Tabel 3

- a In welk jaar waren er binnen de bebouwde kom evenveel ongelukken als daarbuiten?
- b Teken de grafieken van het *aantal verkeersongelukken* in gemeente A binnen de bebouwde kom en buiten de bebouwde kom in één assenstelsel.
- c Teken ook de bijbehorende somgrafiek en leg uit welke betekenis deze heeft.
- d In welk jaar was het totaal aantal verkeersongelukken het grootst?

Opgave 8

Martijn en Johan zijn fervente hardlopers. Ze doen beiden mee aan een loop over 9 km. Martijn blijkt sneller te lopen dan Johan. Om de kilometer is zijn tussentijd genoteerd. Ook is bijgehouden hoeveel hij op Johan voor ligt.

afstand (km)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
tijd (min)	0	5	10	15	22	27	30	35	40	45
voorsprong (min)	0	1	1	2	2	4	7	8	10	12

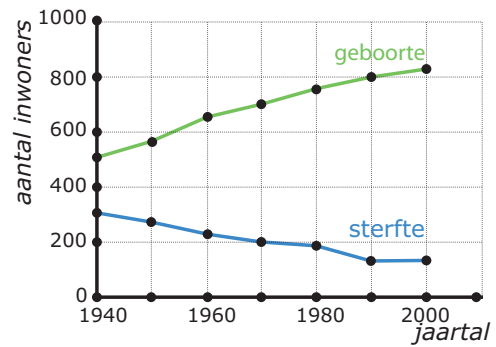
Tabel 4

- a Teken in een assenstelsel de grafieken van de doorkomsttijden van Martijn en Johan.
- b Hoeveel kilometer ligt Martijn voor op Johan als hij finisht?

Opgave 9

Op een eiland in de Atlantische Oceaan is de volksgezondheid eind vorige eeuw sterk verbeterd. Deze grafieken van het aantal geboorten per jaar en de sterfte per jaar laten dat zien. Ga er verder van uit dat er geen mensen naar het eiland verhuisden of van het eiland vertrokken.

- a Hoe kun je aan deze grafieken zien dat de volksgezondheid is verbeterd?
- b Welke betekenis heeft de verschilgrafiek 'geboorte – sterfte'?
- c In 1990 telde dit eiland 20600 inwoners. Hoeveel waren dat er in 2000 ongeveer?

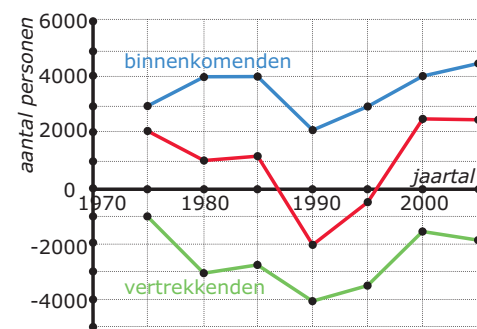

Figuur 12

Opgave 10

De gemeente W houdt bij hoeveel personen er vertrekken uit de gemeente en hoeveel er van buiten bijkomen, dit heet het 'migratiesaldo'. Er zijn dus vertrekkenden (emigranten) die negatief meetellen voor het aantal inwoners. Er zijn ook binnenkomenden (immigranten) die positief meetellen voor het aantal inwoners. Je ziet in het assenstelsel hoe negatief meetellende aantallen worden weergegeven.

De somgrafiek geeft aan met hoeveel personen de gemeente dat jaar is gegroeid. Die grafiek geeft het 'migratiesaldo' per jaar weer. Je ziet dat dit migratiesaldo in 1990 en in 1995 negatief was: er vertrokken meer personen dan erbij kwamen.

Figuur 13

- a Waarom wordt het aantal 'vertrekkenden' met een negatief getal aangeduid?
- b Laat zien dat in 1990 en in 1995 het migratiesaldo van de gemeente als gevolg van migratie negatief was.

Toepassen

Opgave 11: Daglengte

De tabel geeft het tijdstip van zonsopkomst en zonsondergang weer op elke laatste dag van de maand.

- a Maak in een assenstelsel grafieken voor de zonsopkomst en de zonsondergang gedurende het jaar.
- b Welke betekenis heeft 'zonsondergang – zonsopkomst'? Teken de bijpassende grafiek.
- c Gedurende welke perioden van het jaar is het minder dan 12 uur licht?

maand	opkomst	ondergang
1	8:48	16:39
2	8:20	17:28
3	7:26	18:20
4	6:15	19:14
5	5:10	20:05
6	4:25	20:50
7	4:24	21:03
8	5:02	20:30
9	5:52	19:27
10	6:41	18:17
11	7:35	17:12
12	8:26	16:32

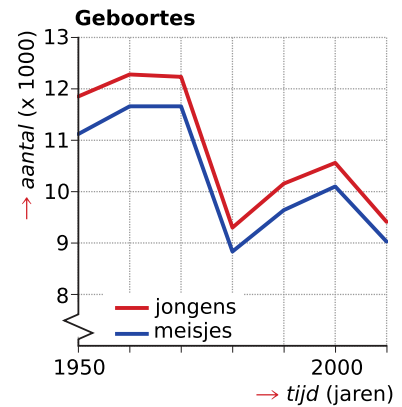
Figuur 14

Testen

Opgave 12

In de grafiek zie je het aantal jongens en meisjes dat de afgelopen jaren is geboren.

- Welke betekenis heeft de somgrafiek?
- Teken de somgrafiek.
- Welke betekenis heeft de verschilgrafiek?

Figuur 15

Opgave 13

Op een school zamelen klas 1a en 1b geld in voor het goede doel. Ze houden elke week bij wat ze inzamelen:

tijd (week)	1	2	3	4	5
inzameling door klas 1a (euro)	80	134	381	1021	121
inzameling door klas 1b (euro)	96	165	364	965	203

Tabel 5

- Teken in een assenstelsel de grafieken van klas 1a en 1b.
- Wat stelt de somgrafiek voor?
- Teken de somgrafiek.
- Wat stelt de verschilgrafiek voor?
- Wat betekent het als de verschilgrafiek negatief wordt?
- Teken de verschilgrafiek.

© 2024

Deze paragraaf is een onderdeel van het Math4All wiskundemateriaal.

Math4All stelt het op prijs als onvolkomenheden in het materiaal worden gemeld en ideeën voor verbeteringen in de content of dienstverlening kenbaar worden gemaakt. Klik op in de marge bij de betreffende opgave. Uw mailprogramma wordt dan geopend waarbij het emailadres en onderwerp al zijn ingevuld. U hoeft alleen uw opmerkingen nog maar in te voeren.

Email: f.spijkers@math4all.nl

Met de Math4All Foliostraat kunnen complete readers worden samengesteld en toetsen worden gegenereerd. Docenten kunnen bij a.f.otten@math4all.nl een gratis inlog voor de maatwerkdienst aanvragen.
